

Sygn. akt II UK 452/17

POSTANOWIENIE

Dnia 31 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku E. S.-I.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 31 października 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 7 kwietnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 7 kwietnia 2017 r., III AUa [...], oddalił apelację ubezpieczonej od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 27 marca 2015 r., XIV U [...], oddalającego odwołanie ubezpieczonej od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w W. z dnia 1 lipca 2013 r., odmawiającej jej prawa do emerytury.

Wyrok Sądu Apelacyjnego odwołująca się, reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, zaskarżyła w całości.

Zarzucono naruszenie prawa materialnego przez: (-) niewłaściwe zastosowanie art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 146; dalej ustawa z dnia 19 grudnia 1975 r.) - w brzmieniu obowiązującym do 22 lutego 1995 r., przez

nieustalenie, że ubezpieczona wykonywała pracę w okresie dłuższym niż 6 miesięcy („kwestia upływu czasu pracy w zleceniu”), względnie niewłaściwe zastosowania art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. w zakresie przesłanki „stałego wykonywania pracy”, która dotyczy powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej, a nie zasad objęcia ochroną ubezpieczeniową na podstawie tej ustawy („kwestia rozłączności regulacji prawnej stosunków składkowych oraz stosunków świadczeniowych”); (-) niezastosowanie normy z art. 56 k.c. oraz art. 750 k.c. w ramach ustalenia zakresu obowiązywania normy z art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. przez pominięcie, że pojęcie stałe wykonywanie pracy w ramach umowy zlecenia wymaga konkretyzacji w świetle zróżnicowanych modeli umowy zlecenia w prawie cywilnym („kwestia przeniesienia różnorodności zleceń na prawo ubezpieczeń społecznych”); (-) niezastosowanie normy inferowanej z art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r., która zakłada roczny okres rozliczeniowy w zakresie przeciętnego wynagrodzenia oraz normy inferowanej z art. 129 k.p. w związku z art. 59 ust. 2 Konstytucji PRL z 22 lipca 1952 r. oraz w związku z aktami prawa wewnętrznego organów administracji centralnej celem wypełnienia luki prawnej związanej z brakiem normatywnego określenia elementów systemu czasu pracy w zleceniu stałym dla pilota wycieczek („kwestia rozliczania czasu pracy pilota wycieczek w czasie odpowiadającym normie tygodniowej i dziennej w rozliczeniu rocznym”); (-) niewłaściwe zastosowanie normy ubezpieczeniowo sprzężonej z art. 4 oraz art. 6 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. oraz nieprzyjęcie, że z dniem zawązania umowy zlecenia na rzecz jednostki gospodarki uspołecznionej na czas nieokreślony doszło do powstania obowiązku ubezpieczenia oraz ochrony ubezpieczeniowej, przy funkcjonalnym powiazaniu realizowanych stosunków składkowych (przyjmowanie składek przez instytucję ubezpieczeniową) z nabywaniem ekspektatywy emerytalnej („kwestia odmowy ustalenia okresu ubezpieczenia, braku podstawy prawnej do zatrzymania przyrostu ekspektatywy emerytalnej w związku z pracą i składkami”).

Zarzucono również naruszenie przepisów postępowania, wskazując na niezastosowanie art. 382 k.p.c. w związku z art. 385 k.p.c. oraz brak korekty

uchybień w zakresie analizy materiału dowodowego przez Sąd pierwszej instancji w zakresie: (-) pominięcia przy wyliczeniu stażu niezbędnego do uzyskania prawa do emerytury norm regulujących czas pracy pilota wycieczek, które wynikają m.in. z zarządzeń Prezesa Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki; (-) nieprzeprowadzenia własnego rozliczenia rzeczywistego czasu pracy pilota przez rozłożenie rzeczywistego czasu pracy pilota w okresie rocznym, w którym realizowana jest norma dzienna lub tygodniowa w ujęciu średnim, z pominięciem wyliczeń przedstawionych przez ubezpieczoną, z których wynikało, że czas pracy pilota odpowiadał „norm zatrudnienia w wymiarze pełnego etatu”; (-) pominięcie faktów, że zarówno zgłoszenie ubezpieczonej do ubezpieczenia społecznego z tytułu umowy zlecenia realizowanego na rzecz jednostki gospodarki uspołecznionej, jak i opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne w latach 1974-1992 powodowały nabycie ochrony ubezpieczeniowej, stanowiąc przesłanki do nabycia prawa do świadczenia ubezpieczeniowego, względnie nie mogą przy poszanowaniu zasad logiki prowadzić do pozbawienia prawa do świadczenia określonego przez ustawę.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wskazała na potrzebę wykładni przepisów wywołujących poważne wątpliwości, to jest art. 1 ust. 1 oraz ust. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r., w brzmieniu obowiązującym do dnia 22 lutego 1995 r., w odniesieniu do pojęcia „wykonywania pracy przez okres dłuższy niż 6 miesięcy” w kontekście zastosowania tego przepisu do pilota wycieczek zatrudnionego na podstawie umowy zlecenia na zasadach wyłączności. W ocenie skarżącej, zastosowanie uchwały Sądu Najwyższego z 28 lutego 1989 r., III UZP 4/89, w której przyjęto, że „Obowiązkowi ubezpieczenia społecznego w myśl art. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (tekst jedn. Dz. U. 1983 Nr 31, poz. 146) podlegają rolnicy wykonujący stale i odpłatnie pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej w rozmiarze odpowiadającym połowie pełnego wymiaru czasu pracy w danej jednostce, bądź osiągają wynagrodzenie w wysokości co najmniej najniższego wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej” - jest częściowo nieadekwatne w sprawie, a częściowo źle dostosowane do sytuacji zatrudnienia

pilota wycieczek. Skarżąca wskazała, że problem z zastosowaniem tej uchwały do sytuacji prawnej ubezpieczonej wyniknął z bardzo ścisłego dopatrywania się normy czasowej, przy braku odpowiedniej korekty związanej z charakterem pracy pilota i brakiem ustalenia „odpowiedniości” połowy pełnego wymiaru czasu pracy. Kwestią do rozstrzygnięcia, w kontekście art. 1 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r., jest, zdaniem skarżącej, znaczenie zwrotów „nieprzerwanie” oraz „co najmniej sześć miesięcy” w przypadku pilota wycieczek.

Ponadto, według skarżącej w sprawie występują istotne zagadnienia prawne związane z: a) zastosowaniem przepisów, doktryny i orzecznictwa prawa cywilnego w zakresie określenia znaczenia prawnego zatrudnienia na podstawie umowy zlecenia na zasadach wyłączności, a przez to warunków prawnych nabycia ochrony ubezpieczeniowej przez osoby wykonujące pracę pilota wycieczek na podstawie umowy zlecenia, która jest podstawą naliczenia składek na ubezpieczenia społeczne; b) określeniem okresu ubezpieczenia osoby wykonującej pracę na podstawie umowy zlecenia w świetle istnienia lub nieistnienia podstawy prawnej do ustalenia karencji ubezpieczeniowej nieokreślonej w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych, względnie podstawy prawnej do utraty ekspektatywy emerytalnej pomimo wykonywania pracy na zasadach umowy zlecenia w czasie odpowiadającym normie prawa pracy w rozliczeniu rocznym przy utrzymaniu przeciętnego wynagrodzenia wyższego niż minimalne, upoważnienia do powiązania odroczenia ochrony ubezpieczeniowej (lub braku przyrostu ekspektatywy emerytalnej) z określeniem powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego, który ma nadto dwie wykluczające się dyspozycje w przepisach prawnych.

Skarżąca wskazała również na konieczność zbadania sprzeczności art. 1 ust. 2 i 3 z art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r., która polega na tym, że art. 1 ust. 2 i 3 określa powstanie obowiązku ubezpieczenia społecznego w związku z wykonywaniem pracy na podstawie umowy zlecenia przez okres stały – co definiowane jest przy pomocy fikcji prawnej jako umowa w czasie dłuższym niż sześć miesięcy, natomiast art. 4 ustawy określa powstanie obowiązku ubezpieczenia społecznego z dniem oznaczonym w umowie jako rozpoczęcie umowy zlecenia. Rozstrzygnięcie tej sprzeczności, w ocenie skarżącej, pozwoli

ocenić, czy jako datę rozpoczęcia biegu terminu określonego w art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. należy liczyć dzień 1 stycznia 1978 r. (za tym stanowiskiem opowiada się skarżąca), czy dzień sporządzenia umowy (31 lipca 1979 r.).

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien zatem wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z wyżej wymienionych okoliczności, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Skarżąca jako okoliczności mające uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, a także na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, ponadto na konieczność zbadania sprzeczności przepisów. Co do ostatniej z wymienionych okoliczności nie została ona wymieniona w art. 398⁹ § 1 k.p.c. jako przesłanka przedsądu.

Jeżeli chodzi o przesłankę przedsądu ujętą w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. (potrzeba wykładni przepisu budzącego poważne wątpliwości lub wywołującego rozbieżności w orzecznictwie sądów), to przesłanka ta zachodzi wtedy, kiedy niejednolita wykładnia wskazanego przepisu wywołuje wyraźne wskazane przez skarżącą rozbieżności w orzecznictwie bądź, kiedy przepis ten nie doczekał się wykładni w kierunku wskazywanym przez skarżącego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2014 r., II UK 43/14, LEX nr 1738487, oraz powołane

tam orzecznictwo). Skarżącą obciąża obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie tych okoliczności, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2015 r., V CSK 353/14, LEX nr 1628961).

Wskazane przez skarżącą wątpliwości interpretacyjne dotyczące rozumienia pojęć „pracy wykonywanej stale”, „nieprzerwanie co najmniej sześć miesięcy” z art. 1 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r., zostały wyjaśnione w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1989 r., sygn. akt III UZP 4/89 (OSNC 1990 nr 4-5, poz. 52). W uzasadnieniu tej uchwały przyjęto wykładnię art. 1 ust. 1 i 3 tej ustawy, zgodnie z którą: (-) stale wykonywanie pracy ma miejsce wówczas, gdy praca ta jest wykonywana bez żadnych przerw przez okres co najmniej sześć miesięcy; oraz (-) bez znaczenia dla objęcia obowiązkiem ubezpieczenia jest okoliczność, że w ciągu roku praca w sumie była wykonywana przez okres sześciu miesięcy ani wysokość osiągniętego w ciągu danego roku wynagrodzenia – w takiej sytuacji nie zostaje spełniony warunek nieprzerwalności. Skarżąca jednocześnie nie wskazała okoliczności uzasadniających zmianę kierunku wykładni wyznaczonego uchwałą Sądu Najwyższego z 28 lutego 1989 r. Okolicznością taką nie jest charakterystyka pracy pilota wycieczek, czy objęcie treścią umowy zlecenia zastrzeżenia o wyłączności świadczenia pracy na rzecz zlecającego. Przepis art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. określa zasady podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, stanowiąc, że obejmuje ono osoby wykonujące stale i odpłatnie pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, zawartej z jednostkami gospodarki uspołecznionej. Z kolei art. 1 ust. 2 definiuje podstawę prawną więzi łączącej zleceniobiorcę z jednostką gospodarki uspołecznionej. Zatem tytułem ubezpieczenia nie jest samo istnienie umowy zobowiązującej do wykonywania czynności zdefiniowanych rodzajowo, ale faktyczne wykonywanie zleconych przez jednostkę gospodarki uspołecznionej czynności. Innymi słowy, obowiązujące prawo (ubezpieczeń społecznych) określało okresy podleganiu ubezpieczeniu społecznemu osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia wiążąc je z wykonywaniem pracy, a nie z samym faktem istnienia więzi prawnej stanowiącej podstawę zleconych czynności.

Skarżąca poświęca wiele uwagi charakterystyce pracy pilota wycieczek, ale są to wywody abstrahujące od treści łączącej ją z O. umowy z dnia 31 lipca 1979 r. Z umowy tej wynika zobowiązanie do pilotowania wycieczek krajowych i zagranicznych, obsługi kongresów i zjazdów, obsługi turystów indywidualnych i tłumaczenia. Poza jej zainteresowaniem pozostawały zatem przerwy w wykonywaniu tych czynności określone przez skarżącą jako okresy podwyższania kwalifikacji, względnie okresy odpoczynku i regeneracji sił, czy też jako przestój lub urlop. Co więcej z treści umowy, w szczególności z § 1 pkt 1, wynika, że ta ramowa umowa uszczegółowiana była przez zlecenia konkretyzujące czynności co do czasu i miejsca (co dawało ogłód co do istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia) oraz przysługującego za nie wynagrodzenia. Natomiast zastrzeżenie o wyłączności świadczenia pracy na rzecz zlecającego nie przełożyło się na czasokres wykonywanych czynności wymagany do objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem. W świetle tego *prima facie* nie do zaakceptowania jest propozycja skarżącej, aby do okresu wykonywania pracy (wykonywania zleconych czynności) wliczać okresy jej niewykonywania. Z kolei jeśli weźmie się pod uwagę, że art. 1 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. określa warunki, na jakich następuje objęcie ubezpieczeniem społecznym, a art. 4 tej ustawy - datę powstania obowiązku ubezpieczenia („Obowiązek ubezpieczenia powstaje z dniem oznaczonym w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania”), to nie budzi wątpliwości, że okres od zawarcia umowy do rozpoczęcia jej realizacji (wykonywania) nie jest okresem podlegania ubezpieczeniu.

Odnosnie twierdzenia o występowaniu w sprawie istotnych zagadnień prawnych, skarżąca nie wykazała istnienia tej okoliczności. Zauważyć należy, że wskazanie zagadnienia prawnego, które ma uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało ono sformułowane (chodzi bowiem o zagadnienie prawne). Skarżąca powinna zatem, powołać przepisy (przepis), z których wywodzi tezę o istnieniu zagadnienia prawnego. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158). Ograniczenie się we

wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania do pytania (pytań), nie jest wystarczającym określeniem zagadnienia prawnego, jeżeli zostało przedstawione bez odniesienia się do problemów interpretacyjnych przepisów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 2008 r., I UK 332/07, LEX nr 452451).

Skarżąca w ramach twierdzenia o występowaniu w sprawie istotnych zagadnień prawnych wskazała zagadnienia, nie powiązała ich jednak z przepisami prawa. Braku tego nie wypełnia przytoczenie przepisów prawa w podstawach skargi kasacyjnej. Ponieważ jednak wywody odnośnie do tych zagadnień sprzężone są z argumentacją dotyczącą potrzeby wykładni przepisów, to w świetle przytoczonych wyżej przepisów oraz uchwały Sądu Najwyższego jasne jest, że obowiązek ubezpieczenia oraz ochrona ubezpieczeniowa nie powstawała z dniem zawązania umowy zlecenia na rzecz jednostki gospodarki uspołecznionej, ale z dniem rozpoczęcia jej wykonywania, pod warunkiem, że okres wykonywania objętych nią czynności wynosił nieprzerwanie co najmniej 6 miesięcy.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.